

Z punktu widzenia niezaangażowanych.
Rozliczenia z PRL-em na łamach „Brulionu”

Krzysztof Gajewski
Instytut Badań Literackich
Polska Akademia Nauk

Toruń, 13 czerwca 2014

Przedmioty badania

Cele badawcze

Analiza tekstu

Dwa typy ewokacji PRL

1. rejestr poważny i oficjalny; kategorie wzniosłości i tragizmu

---

¹Ewa Domańska, *Obrazy PRL w perspektywie postkolonialnej. Studium przypadku*, w: *Obrazy PRL. Konceptualizacja realnego socjalizmu w Polsce*, red. K. Brzechczyn, Poznań: IPN, 2008, s. 167

Dwa typy ewokacji PRL

1. rejestr poważny i oficjalny; kategorie wzniosłości i tragizmu
2. nieoficjalny, komiczny, wpisuje się w nurt kultury popularnej i masowej¹

---

¹Ewa Domańska, *Obrazy PRL w perspektywie postkolonialnej. Studium przypadku*, w: *Obrazy PRL. Konceptualizacja realnego socjalizmu w Polsce*, red. K. Brzechczyn, Poznan: IPN, 2008, s. 167

- Brulion — nowi Skamandryci²

---

²K. Koehler, M. Stala, M. Świetlicki, Nowi skamandryci?, „brulion” 1990, nr 16

³Współczesne strategie poetyckie – rozmowa z Jarosławem Klejnockim, „Tekstualia”, <http://tekstualia.pl/index.php?DZIAL=teksty&ID=370>

- Brulion — nowi Skamandryci²
- „ten nowy język polegał na zwrocie ku codzienności i cielesności, na odejściu od patosu, od dyskursu odwołującego się do wielkich idei i analogonów tych idei”³

---

²K. Koehler, M. Stala, M. Świetlicki, Nowi skamandryci?, „brulion” 1990, nr 16

³Współczesne strategie poetyckie – rozmowa z Jarosławem Klejnockim, „Tekstualia”, <http://tekstualia.pl/index.php?DZIAL=teksty&ID=370>

*„Zamiast powiedzieć: ząb mnie boli, jestem
głodny, samotny, my dwoje, nas czworo,
nasza ulica; mówią cicho: Wanda
Wasilewska, Cyprian Kamil Norwid,
Józef Piłsudski, Ukraina, Litwa,
Tomasz Mann, Biblia i koniecznie coś
w jidysz”⁴*

---

⁴M. Świetlicki, Dla Jana Polkowskiego, w: jego, Zimne kraje, s. 64-65.

1. Analiza sposobu rozumienia pojęcia komunizmu w zaprezentowanych tekstach

1. Analiza sposobu rozumienia pojęcia komunizmu w zaprezentowanych tekstach
2. Rekonstrukcja słownika pojęć

1. Analiza sposobu rozumienia pojęcia komunizmu w zaprezentowanych tekstach
2. Rekonstrukcja słownika pojęć
3. Rekonstrukcja podstawowych założeń pojawiającego się w nich dyskursu o komunizmie

1. Analiza sposobu rozumienia pojęcia komunizmu w zaprezentowanych tekstach
2. Rekonstrukcja słownika pojęć
3. Rekonstrukcja podstawowych założeń pojawiającego się w nich dyskursu o komunizmie
4. Przedstawienie sposobu funkcjonowania w nich pamięci zbiorowej o czasach PRL

Dyskurs „Brulionu”

1. nie mieści się ani w rejestrze poważnym i oficjalnym (wzniosłość i tragizm)

Dyskurs „Brulionu”

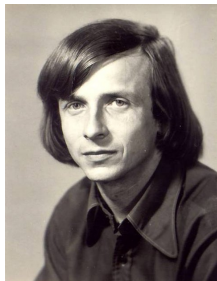
1. nie mieści się ani w rejestrze poważnym i oficjalnym (wzniosłość i tragizm)
2. ani w nurcie kultury popularnej i masowej (komizm)

Dyskurs „Brulionu”

1. nie mieści się ani w rejestrze poważnym i oficjalnym (wzniosłość i tragizm)
2. ani w nurcie kultury popularnej i masowej (komizm)
3. choć zachowuje model instytucjonalny i styl wypowiedzi wpisujący się w typ idealny kultury nieoficjalnej

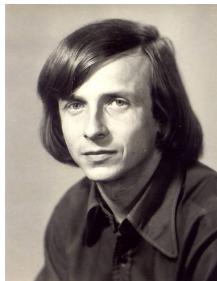
Kawał w bok od szosy głównej. Rozmowa z Janem Krzysztofem Kelusem, rozm. K. Gajda, „bruLion” 1998.

1. ur. 1942 w Warszawie

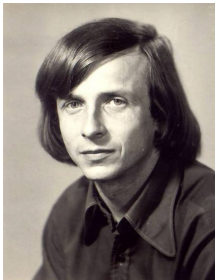
Rysunek 1 :
Jan Krzysztof
Kelus

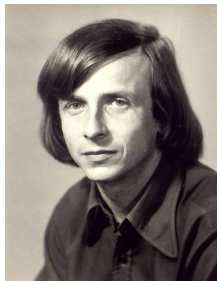
1. ur. 1942 w Warszawie
2. 1966 — absolwent socjologii na UW

Rysunek 1 :
Jan Krzysztof
Kelus

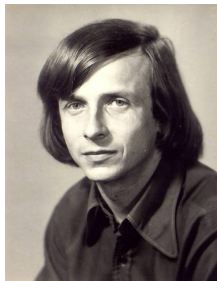
Rysunek 1 :
Jan Krzysztof
Kelus

1. ur. 1942 w Warszawie
2. 1966 — absolwent socjologii na UW
3. 1969 — aresztowany w „sprawie tatarników”

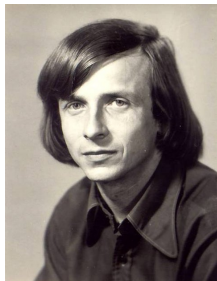
Rysunek 1 :
Jan Krzysztof
Kelus

1. ur. 1942 w Warszawie
2. 1966 — absolwent socjologii na UW
3. 1969 — aresztowany w „sprawie tatarników”
4. lata 70. — socjolog w Instytucie Wenerologii Akademii Medycznej w Warszawie

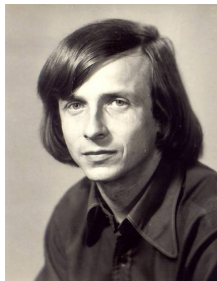
Rysunek 1 :
Jan Krzysztof
Kelus

1. ur. 1942 w Warszawie
2. 1966 — absolwent socjologii na UW
3. 1969 — aresztowany w „sprawie tatarników”
4. lata 70. — socjolog w Instytucie Wenerologii Akademii Medycznej w Warszawie
5. działa w KOR, organizował wsparcie dla robotników w Radomiu

Rysunek 1 :
Jan Krzysztof
Kelus

1. ur. 1942 w Warszawie
2. 1966 — absolwent socjologii na UW
3. 1969 — aresztowany w „sprawie tatarników”
4. lata 70. — socjolog w Instytucie Wenerologii Akademii Medycznej w Warszawie
5. działa w KOR, organizował wsparcie dla robotników w Radomiu
6. lata 80. — z Cz. Bieleckim zakłada Niezależną Oficynę Wydawniczą CDN

Rysunek 1 :
Jan Krzysztof
Kelus

1. ur. 1942 w Warszawie
2. 1966 — absolwent socjologii na UW
3. 1969 — aresztowany w „sprawie tatarników”
4. lata 70. — socjolog w Instytucie Wenerologii Akademii Medycznej w Warszawie
5. działa w KOR, organizował wsparcie dla robotników w Radomiu
6. lata 80. — z Cz. Bieleckim zakłada Niezależną Oficynę Wydawniczą CDN
7. 1968-1999 — nagrywa kilkadziesiąt piosenek, sprzedaje ok. 6 tys. kaset

- Życie codzienne w 1968

- Życie codzienne w 1968

„Byłem (...) świeżo przyjęty na studia doktoranckie w PANie, (...), apolityczny jak kołek w płocie. Zajmowałem się głównie pływaniem po Mazurach — na łodzi spędzałem wówczas około trzech miesięcy rocznie, i wspinaczką — około miesiąca rocznie spędzałem w zimie w górach”

- Życie codzienne w 1968

„Byłem (...) świeżo przyjęty na studia doktoranckie w PANie, (...), apolityczny jak kołek w płocie. Zajmowałem się głównie pływaniem po Mazurach — na łodzi spędzałem wówczas około trzech miesięcy rocznie, i wspinaczką — około miesiąca rocznie spędzałem w zimie w górach”

- Interpretacja wydarzeń

- Życie codzienne w 1968

„Byłem (...) świeżo przyjęty na studia doktoranckie w PANie, (...), apolityczny jak kotek w płocie. Zajmowałem się głównie pływaniem po Mazurach — na łodzi spędzałem wówczas około trzech miesięcy rocznie, i wspinaczką — około miesiąca rocznie spędzałem w zimie w górach”

- Interpretacja wydarzeń

„Byłem (...) przerażony tym, że widziałem tam pewne elementy podobne do faszystowskich, a z drugiej strony pachniało także powrotem stalinizmu”

- Życie codzienne w 1968

„Byłem (...) świeżo przyjęty na studia doktoranckie w PANie, (...), apolityczny jak kotek w płocie. Zajmowałem się głównie pływaniem po Mazurach — na łodzi spędzałem wówczas około trzech miesięcy rocznie, i wspinaczką — około miesiąca rocznie spędzałem w zimie w górach”

- Interpretacja wydarzeń

„Byłem (...) przerażony tym, że widziałem tam pewne elementy podobne do faszystowskich, a z drugiej strony pachniało także powrotem stalinizmu”

- Reakcja

- Życie codzienne w 1968

„Byłem (...) świeżo przyjęty na studia doktoranckie w PANie, (...), apolityczny jak kołek w płocie. Zajmowałem się głównie pływaniem po Mazurach — na łodzi spędzałem wówczas około trzech miesięcy rocznie, i wspinaczką — około miesiąca rocznie spędzałem w zimie w górach”

- Interpretacja wydarzeń

„Byłem (...) przerażony tym, że widziałem tam pewne elementy podobne do faszystowskich, a z drugiej strony pachniało także powrotem stalinizmu”

- Reakcja

„Przerwałem wakacje i wróciłem tutaj. (...) Stało się nagle jasne, że w tym momencie jest świnstwem siedzieć z boku i się nie awantuować.”

- Ulotka

- Ulotka

„To było naiwne. Trzy czwarte strony napisane w złości. Zaczynało się patetycznie: "Faszyzm nie przejdzie!!!". Takie przeciwmoczarowskie, Marzec był tam interpretowany jako spisek pogrobowców stalinizmu, tajnej policji, która chce mieć większe wpływy i rozpętuje kampanię antysemicką.”

- Ulotka

„To było naiwne. Trzy czwarte strony napisane w złości. Zaczynało się patetycznie: „Faszyzm nie przejdzie!!!”. Takie przeciwmoczarowskie, Marzec był tam interpretowany jako spisek pogrobowców stalinizmu, tajnej policji, która chce mieć większe wpływy i rozpętuje kampanię antysemicką.”

- Represje

- Ulotka

„To było naiwne. Trzy czwarte strony napisane w złości. Zaczynało się patetycznie: „Faszyzm nie przejdzie!!!”. Takie przeciwmoczarowskie, Marzec był tam interpretowany jako spisek pogrobowców stalinizmu, tajnej policji, która chce mieć większe wpływy i rozpętuje kampanię antysemicką.”

- Represje

„Zostałem po raz pierwszy zamknięty (...) na 48 godzin”

- Ulotka

„To było naiwne. Trzy czwarte strony napisane w złości. Zaczynało się patetycznie: „Faszyzm nie przejdzie!!!”. Takie przeciwmoczarowskie, Marzec był tam interpretowany jako spisek pogrobowców stalinizmu, tajnej policji, która chce mieć większe wpływy i rozpętuje kampanię antysemicką.”

- Represje

„Zostałem po raz pierwszy zamknięty (...) na 48 godzin”

- Ucieczka

- Ulotka

„To było naiwne. Trzy czwarte strony napisane w złości. Zaczynało się patetycznie: "Faszyzm nie przejdzie!!!". Takie przeciwmoczarowskie, Marzec był tam interpretowany jako spisek pogrobowców stalinizmu, tajnej policji, która chce mieć większe wpływy i rozpętuje kampanię antysemicką.”

- Represje

„Zostałem po raz pierwszy zamknięty (...) na 48 godzin”

- Ucieczka

„Uciekłem z miasta z bandą koleżanek, które były równie przestraszane jak ja i w związku z tym mieliśmy wspaniałe siedem miesięcy. W górach, na jeziorach.”

- Pięciu oskarżonych (około 30 aresztowanych)

- Pięciu oskarżonych (około 30 aresztowanych)
„byli to ludzie wybrani całkiem przypadkowo”

- Pięciu oskarżonych (około 30 aresztowanych)
„byli to ludzie wybrani całkiem przypadkowo”
- Deheroizacja?

- Pięciu oskarżonych (około 30 aresztowanych)

„byli to ludzie wybrani całkiem przypadkowo”

- Deheroizacja?

„Żeby rzecz odkłamać — to to nie było Bóg wie co, to było właściwie gówno, przynajmniej jeśli chodzi o skalę, naprawdę było to gówno warte. „Importu” też było (...) mało. To było 100-200 książek”

- Pięciu oskarżonych (około 30 aresztowanych)
„byli to ludzie wybrani całkiem przypadkowo”
- Deheroizacja?
„Żeby rzecz odkłamać — to to nie było Bóg wie co, to było właściwie gówno, przynajmniej jeśli chodzi o skalę, naprawdę było to gówno warte. „Importu” też było (...) mało. To było 100-200 książek”
- Aspekt finansowy

Sprawa tatarników I

- Pięciu oskarżonych (około 30 aresztowanych)

„byli to ludzie wybrani całkiem przypadkowo”

- Deheroizacja?

„Żeby rzecz odkłamać — to to nie było Bóg wie co, to było właściwie gówno, przynajmniej jeśli chodzi o skalę, naprawdę było to gówno warte. „Importu” też było (...) mało. To było 100-200 książek”

- Aspekt finansowy

„Tatarnikom zdarzało się szmuglować różne rzeczy: ortalinowe płaszcze albo coś innego”

- Przesłuchania

- Przesłuchania

„Naciski były duże, gdyż — choć nikt nas nie maltretował fizycznie — to psychicznie dawali nam nieźle w dupę. Na Rakowieckiej przesłuchiowano mnie wówczas około 100 razy. Po osiem godzin dziennie.”

Sprawa tatarników II

- Przesłuchania

„Naciski były duże, gdyż — choć nikt nas nie maltretował fizycznie — to psychicznie dawali nam nieźle w dupę. Na Rakowieckiej przesłuchiowano mnie wówczas około 100 razy. Po osiem godzin dziennie.”

- Trzy typy zeznań

Sprawa tatarników II

- Przesłuchania

„Naciski były duże, gdyż — choć nikt nas nie maltretował fizycznie — to psychicznie dawali nam nieźle w dupę. Na Rakowieckiej przesłuchiowano mnie wówczas około 100 razy. Po osiem godzin dziennie.”

- Trzy typy zeznań

Sprawa tatarników II

- Przesłuchania

„Naciski były duże, gdyż — choć nikt nas nie maltretował fizycznie — to psychicznie dawali nam nieźle w dupę. Na Rakowieckiej przesłuchiowano mnie wówczas około 100 razy. Po osiem godzin dziennie.”

- Trzy typy zeznań

1. *„[jedni] polecili w pełną skruchę, przejęli język i retorykę prześladowców, i lecieli w opowieść o tym, jak padli ofiarą dywersyjnej, agenturalnej działalności Giedroycia.”*

- Przesłuchania

„Naciski były duże, gdyż — choć nikt nas nie maltretował fizycznie — to psychicznie dawali nam nieźle w dupę. Na Rakowieckiej przesłuchiowano mnie wówczas około 100 razy. Po osiem godzin dziennie.”

- Trzy typy zeznań

1. *„[jedni] polecili w pełną skruchę, przejęli język i retorykę prześladowców, i lecieli w opowieść o tym, jak padli ofiarą dywersyjnej, agenturalnej działalności Giedroycia.”*

Sprawa tatarników II

- Przesłuchania

„Naciski były duże, gdyż — choć nikt nas nie maltretował fizycznie — to psychicznie dawali nam nieźle w dupę. Na Rakowieckiej przesłuchiowano mnie wówczas około 100 razy. Po osiem godzin dziennie.”

- Trzy typy zeznań

1. *„[jedni] polecili w pełną skruchę, przejęli język i retorykę prześladowców, i lecieli w opowieść o tym, jak padli ofiarą dywersyjnej, agenturalnej działalności Giedroycia.”*
2. *„inni, nie robiąc koziołka ideologicznego (...) kapitulowali — i zeznawali jak na świętej spowiedzi wszystko, co wiedzieli”*

Sprawa tatarników II

- Przesłuchania

„Naciski były duże, gdyż — choć nikt nas nie maltretował fizycznie — to psychicznie dawali nam nieźle w dupę. Na Rakowieckiej przesłuchiowano mnie wówczas około 100 razy. Po osiem godzin dziennie.”

- Trzy typy zeznań

1. *„[jedni] polecili w pełną skruchę, przejęli język i retorykę prześladowców, i lecieli w opowieść o tym, jak padli ofiarą dywersyjnej, agenturalnej działalności Giedroycia.”*
2. *„inni, nie robiąc koziołka ideologicznego (...) kapitulowali — i zeznawali jak na świętej spowiedzi wszystko, co wiedzieli”*

Sprawa tatarników II

- Przesłuchania

„Naciski były duże, gdyż — choć nikt nas nie maltretował fizycznie — to psychicznie dawali nam nieźle w dupę. Na Rakowieckiej przesłuchiowano mnie wówczas około 100 razy. Po osiem godzin dziennie.”

- Trzy typy zeznań

1. *„[jedni] polecili w pełną skruchę, przejęli język i retorykę prześladowców, i lecieli w opowieść o tym, jak padli ofiarą dywersyjnej, agenturalnej działalności Giedroycia.”*
2. *„inni, nie robiąc koziołka ideologicznego (...) kapitulowali — i zeznawali jak na świętej spowiedzi wszystko, co wiedzieli”*
3. *„jeszcze inni próbowali zeznawać selektywnie (...) próbując kogoś wybronić, przedstawić rzecz w korzystniejszym świetle, tłumacząc swe ideowe racje lub choćby szlachetne pobudki”*

- Efekt końcowy

- Efekt końcowy

*„wszyscy — z wyjątkiem Kuby [Karpińskiego] —
wyszli z głównem w gębie.”*

- Efekt końcowy

*„wszyscy — z wyjątkiem Kuby [Karpińskiego] —
wyszli z głównem w gębie.”*

- Wyznanie winy

- Efekt końcowy

„wszyscy — z wyjątkiem Kuby [Karpińskiego] — wyszli z głównem w gębie.”

- Wyznanie winy

„Mnie na przykład za chuja uważał Karpiński — i miał świętą rację — gdyż dałem się podpuścić jak dziecko i gdy pokazali mi jego sfinansowane zeznania (...), ja potwierdziłem, dostarczając dowodów, które go obciążały”

Wyrównanie porachunków z bezpieczeńką

Strach

- Strach ma wielkie oczy

- Strach ma wielkie oczy

„Ja się strasznie najadłem strachu. (...) Tutaj trzeba było samemu eksperymentalnie stwierdzić, że policja nie torturuje. (...) Musiało trochę czasu minąć, zanim się empirycznie ustaliło, że jak się siedzi w sprawkach politycznych, to w sumie się za długo nie posiedzi.”

- Strach ma wielkie oczy

„Ja się strasznie najadłem strachu. (...) Tutaj trzeba było samemu eksperymentalnie stwierdzić, że policja nie torturuje. (...) Musiało trochę czasu minąć, zanim się empirycznie ustaliło, że jak się siedzi w sprawkach politycznych, to w sumie się za długo nie posiedzi.”

- Ryzyko poszerzenia pola walki

Strach

- Strach ma wielkie oczy

„Ja się strasznie najadłem strachu. (...) Tutaj trzeba było samemu eksperymentalnie stwierdzić, że policja nie torturuje. (...) Musiało trochę czasu minąć, zanim się empirycznie ustaliło, że jak się siedzi w sprawkach politycznych, to w sumie się za długo nie posiedzi.”

- Ryzyko poszerzenia pola walki

„kiedy dochodziło do decyzji, czy nakręcić durną kasetę, w (...) stu egzemplarzach, opatrzyć ją własnym nazwiskiem (...) to była też eksperymentalna decyzja. (...) Chodziłem z taką kasetą po adwokatów — już wtedy tych KORowskich: Siła-Nowicki, Jan Olszewski... I oni nie potrafili powiedzieć, jakie są konsekwencje prawne.”

Antytyrtejskość

- Śmierć raczej nie należała do repertuaru narzędzi opresji

- Śmierć raczej nie należała do repertuaru narzędzi opresji
„Pyjas (...) to był „wypadek przy pracy”. To chyba nie było tak, że ktoś kazał sprzątnąć Pyjasa, tylko — poturbować, nastraszyć. Nie mam oczywiście na to żadnych dowodów, ale wówczas tak na to patrzyłem.”

- Śmierć raczej nie należała do repertuaru narzędzi opresji
„Pyjas (...) to był „wypadek przy pracy”. To chyba nie było tak, że ktoś kazał sprzątnąć Pyjasa, tylko — poturbować, nastraszyć. Nie mam oczywiście na to żadnych dowodów, ale wówczas tak na to patrzyłem.”
- Po powrocie z Pałacu Mostowskich

Antytyrtejskość

- Śmierć raczej nie należała do repertuaru narzędzi opresji
„Pyjas (...) to był „wypadek przy pracy”. To chyba nie było tak, że ktoś kazał sprzątnąć Pyjasa, tylko — poturbować, nastraszyć. Nie mam oczywiście na to żadnych dowodów, ale wówczas tak na to patrzyłem.”
- Po powrocie z Pałacu Mostowskich
„ogłosił rewelację: „Tam są prześcieradła i nie ma się czego bać. Nie biją w mordę”. Oni już (...) środki opatrunkowe dla niego szykowali, że jak wróci z policji, to na pewno będzie ciężko pobity, albo i paznokcie będzie miał pourywane. A on im obwieścił, że Lewiatan nie gryzie już tak okropnie.”

Niezaangażowane zaangażowanie

- *„Nie miałem pasji działania politycznego, żeby na przykład łązić po fabrykach (...) Co innego przynieść pieniądze, tak jak do Radomia — to miło, każdy lubi być świętym Mikołajem”*

- *„Kasety czyste kosztowały wtedy 60 zł, a ja je sprzedawałem za 160 (...) wyprodukowałem mniej więcej tysiąc, tu w tym domu, razem z żoną. Przy okazji handlowania bibułą to się porzłaziło”*

- *„Kasety czyste kosztowały wtedy 60 zł, a ja je sprzedawałem za 160 (...) wyprodukowałem mniej więcej tysiąc, tu w tym domu, razem z żoną. Przy okazji handlowania bibułą to się porzłaziło”*

- *„Kasety czyste kosztowały wtedy 60 zł, a ja je sprzedawałem za 160 (...) wyprodukowałem mniej więcej tysiąc, tu w tym domu, razem z żoną. Przy okazji handlowania bibułą to się porzłaziło”*
- *„Połowę tantiem przekazywałem na Oficynę (...) W sumie był z tego parę tysięcy dolarów. (...) Podatków nie płaciłem, (...) przyznaję się do tego odczekawszy ores przedawnienia”*

- Szkoła sióstr felicjanek na Wawrze zniechęciła go do religii.

- Szkoła sióstr felicjanek na Wawrze zniechęciła go do religii.

- Szkoła sióstr felicjanek na Wawrze zniechęciła go do religii.
- *„Ten Bóg (...) musieli go wymyślić nomadzi w złej przyrodzie, w złym klimacie, w patriarchalnych rodzinach — w czymś takim okropnym. Taki Bóg od karania, od gróźb — okropieństwo. Ale jeśli komuś innemu pokazali Boga miłości, który człowieka w dobrą stronę kieruje, (...) to bardzo ładnie — jestem za, a nawet przeciw.”*

- Przygodność

- Przygodność

„— Chce Pan powiedzieć, że jeśli porównać przeżycia różnych ludzi na świecie to doświadczenia polskiego totalitaryzmu lat 70-80 mogą wydawać się groteskowe...

— (...) ja mam taką opcję, tak się moja biografia ułożyła, ale gdybym był wdową po chłopcu z kopalni Wujek albo matką Przemyka czy Pyjasa, to mówiłbym zupełnie inaczej...”

- Przygodność

„— Chce Pan powiedzieć, że jeśli porównać przeżycia różnych ludzi na świecie to doświadczenia polskiego totalitaryzmu lat 70-80 mogą wydawać się groteskowe...

— (...) ja mam taką opcję, tak się moja biografia ułożyła, ale gdybym był wdową po chłopcu z kopalni Wujek albo matką Przemyka czy Pyjasa, to mówiłbym zupełnie inaczej...”

- Ironia

- Przygodność

„— Chce Pan powiedzieć, że jeśli porównać przeżycia różnych ludzi na świecie to doświadczenia polskiego totalitaryzmu lat 70-80 mogą wydawać się groteskowe...

— (...) ja mam taką opcję, tak się moja biografia ułożyła, ale gdybym był wdową po chłopcu z kopalni Wujek albo matką Przemyka czy Pyjasa, to mówiłbym zupełnie inaczej...”

- Ironia

„Wulgaryzowanie i ośmieszanie tego, co poważne i patetyczne, to był taki mój stały zabieg, żeby nie wejść w koleinę.”

Spotkanie z Innym

- *„Było dużo tej produkcji, tej tandety bogoojczyźnianej. Miałem kolegę, którego (...) zamknęli pod Gdańskiem. (...) mówił, że dla niego to był potworny szok, nie wiedział w ogóle, że takie „zwierzęta” istnieją. Nagle dostał się do zoo, w którym śpiewano piosenki religijno-patriotyczne... i bito się o to, czy zamknąć okno, czy otworzyć, a potem się przestawali bić i znowu śpiewali te piosenki. Coś potwornego...”*

Wartości i przemoc

- *„największe zbrodnie (...) dokonywane były w imię wielkich wartości. Jak się wypalają wielkie wartości to materiał ludzki przestaje być zdolny do popełniania wielkich zbrodni. (...) ubecy, którzy grasowali po tym mieszkaniu, nie żywili do mnie w zasadzie nienawiści. Oni odpierdalali swoją robotę. ”*

- *„największe zbrodnie (...) dokonywane były w imię wielkich wartości. Jak się wypalają wielkie wartości to materiał ludzki przestaje być zdolny do popełniania wielkich zbrodni. (...) ubecy, którzy grasowali po tym mieszkaniu, nie żywili do mnie w zasadzie nienawiści. Oni odpierdalali swoją robotę. ”*
- po jednym z aresztowań przez UB

- *„największe zbrodnie (...) dokonywane były w imię wielkich wartości. Jak się wypalają wielkie wartości to materiał ludzki przestaje być zdolny do popełniania wielkich zbrodni. (...) ubecy, którzy grasowali po tym mieszkaniu, nie żywili do mnie w zasadzie nienawiści. Oni odpierdalali swoją robotę. ”*
- po jednym z aresztowań przez UB
  - „ten mój „Piotrowski” (znał doskonale moją biografię, o „tatarnikach” też...) coś tam zagadał, (...) on jest uprzejmy, ja nie mam powodu, żeby być nieuprzejmym — on kiwa głową i mówi tak: „Panie Kelus, to Pan też miałeś... ciekawe życie”. t e ż ... I takie są moje prywatne doświadczenia”*